

- визначення візії і узгодження цінностей на основі широкого публічного обговорення,
- розроблення моделі майбутнього в експертному середовищі,
- а вже потім – визначення стратегії повоєнної відбудови з фокусом на деконструкції нефективної моделі і конструюванні нової на основі нового суспільного договору.

При цьому стратегування повинно враховувати інтереси і очікування не тільки зовнішніх стейкхолдерів, від яких ми певною сьгодні мірою залежимо, а насамперед повинно узгоджуватися з очікуваннями українських громадян, руками яких буде провадитись ця трансформація і яким доведеться жити у цій новій моделі. Історичний досвід свідчить, що ефективність відбудовних процесів залежить не лише від вибору моделі відновлення, а й від досягнутого суспільного консенсусу щодо візії, стратегії та пріоритетів розбудови майбутнього країни на основі широкого соціального діалогу. Так, Японія при розробленні стратегії повоєнної реконструкції вперше застосувала принцип «загальнонаціональної згоди», згідно з яким до стратегування залучається широке коло фахівців – представників профільних урядових структур, науково-дослідних організацій, експертів та великого бізнесу. Тісна взаємодія різних груп впливу уможливило узгодження різновекторних суспільних інтересів та вироблення компромісних стратегій розвитку та має позитивний вплив на послідовність реформ і політичну стабільність.

Історичний досвід успішних країн, що ефективно реалізували національні стратегії відбудови, використавши ресурсну підтримку міжнародних партнерів, показує, що виграли ті реформатори, котрі спирались на забезпечення національних інтересів і орієнтацію на довгострокові результати.

Вікторія НЕБРАТ

*Доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу економічної історії Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»,
Київ, Україна
nebrat@nas.gov.ua*

ЦІННІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Серед демократичних цінностей, які визначатимуть спроможність Української держави забезпечити свою стійкість і перспективу, однією з

ключових є суб'єктність. Захист державного суверенітету, територіальної цілісності та політичної самостійності країни є головною мотивацією для держави і кожного громадянина України в їхній боротьбі з російською агресією. Проте відбудова та розвиток економіки, її модернізація, подолання низькотехнологічної сировинної спеціалізації та досягнення міжнародної конкурентоспроможності можливі лише за умов збереження та зміцнення не лише політичної, а й *економічної суб'єктності*.

Перспективним для розроблення та реалізації національної стратегії відбудови України є визначення історично апробованих механізмів зміцнення державної суб'єктності та реалізації національних інтересів в умовах повоєнної реконструкції економіки та соціогуманітарного простору, коли країни отримували масштабну зовнішню допомогу. У 1948-1951 рр. реалізація плану Маршала призвела до того, що поряд з традиційними економічними суб'єктами важливу роль відігравали зовнішні донори, міжнародні управлінські структури, органи координації інвестиційних проектів та ін. Тобто фактично в кожній країні в тому чи іншому співвідношенні поєднувалися та взаємодіяли інституції та механізми зовнішнього і внутрішнього управління повоєнною відбудовою [1, с. 117-120].

Успішними стали ті країни, які зуміли скористатися допомогою для модернізаційної відбудови, а не каналізували її винятково на гуманітарні потреби. Тобто суб'єктність реалізувалася через забезпечення національних пріоритетів у використанні обмежених внутрішніх і наданих зовнішніх ресурсів. Зі сторони донорів із самого початку постулювалася ідея стимулювання переходу до ендогенного розвитку країн-реципієнтів [2, с. 16-17]. Проте спроможність до такого переходу залежала від рівня фаховості управління на державному рівні, довіри та готовності населення до жертв і обмежень заради майбутнього процвітання. Таким чином, цінність економічної суб'єктності була конвертована у цінності добробуту.

Щодо участі країн у розробленні та реалізації планів відновлення, найкращим прикладом зміцнення суб'єктності є відбудова переможеної Німеччини. Попри розроблення США нищівного плану Моргантау та більш лояльного плану Маршалла, німці мали своє бачення власного майбутнього. Реалізація цієї національної візії, концептуалізованої в теорії соціального ринкового господарства, і втіленої політикою Л. Ерхарда [3, с.48-49], забезпечила Західній Німеччині відновлення позицій європейського лідера та статус ініціатора європейської економічної інтеграції.

На основі історико-економічного аналізу позитивного міжнародного досвіду нами встановлено, що основою зміцнення державної суб'єктності в умовах повоєнної реконструкції економіки та соціогуманітарного простору, зокрема, отримання масштабної зовнішньої підтримки є такі чинники: 1) розроблення та послідовна реалізація національної стратегії відбудови, що включає довгострокові цілі модернізації економіки на інтелектуально-інноваційній основі та першочергові пріоритети національної безпеки, в тому числі воєнної, що досягається технологічною перевагою над противником; 2) провідна роль держави у формуванні механізмів та визначенні спрямованості міжнародної допомоги для реконструкції економічного потенціалу; 3) створення інституційних передумов для швидкого переходу від централізованої політики відбудови до лібералізації економіки та ендогенного розвитку на основі активізації підприємницького потенціалу та конкурентних санаційно-мотиваційних механізмів.

Такі підходи до зміцнення економічної суб'єктності національної держави відкривають простір та формують передумови для розвитку й укорінення інших демократичних цінностей – економічної свободи та відповідальності; самоорганізації та самоврядування на всіх рівнях; громадянської активності та соціального залучення; фахової компетентності та інституційного порядку; людської гідності та соціальної справедливості; плюралізму думок і єдності соціальної дії; громадянської солідарності та інституційної довіри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України : наукова доповідь / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. Київ, 2022. 305 с. : табл., рис. Режим доступу: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Vidnovlennja-ta-rekonstrukcja-rovojennoj-ekonomiky.pdf>
2. Небрат В.В. Американська політико-економічна доктрина у повоєнній відбудові Європи (друга половина 1940-х – початок 1950-х років): історичні уроки для України. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2022. Вип. 55. С. 9-38. Режим доступу: http://ingedu.org.ua/docs/IN_2022_55_009.pdf
3. Супрун Н.А. Ресурси та механізми повоєнного відновлення Західної Німеччини (1945–1962 рр.). *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2022. Вип. 55. С. 39-62. Режим доступу: http://ingedu.org.ua/docs/IN_2022_55_039.pdf